

Beleidsplan Rattenbestrijding 2025-2034

Gemeente Gemert-Bakel
21 november 2024

Colofon:

Beleidsplan Rattenbestrijding 2025-2034

Gemeente Gemert-Bakel

Definitieve versie:	21 november 2024
Ambtelijke Opdrachtgever:	Gemeente Gemert-Bakel – Anja Koch
Team:	Openbaar Beheer
Bestuurlijk Opdrachtgever:	Hanneke Coppens

Gemeente Gemert-Bakel

Postbus 10.000

5420 DA GEMERT

www.gemert-bakel.nl

Inhoud

1 Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Centrale vraag.....	5
1.3 Inkadering beleidsplan	5
1.4 Opbouw, termijn en leeswijzer.....	5
2. Wettelijke kaders	6
2.1 Rijksoverheid.....	6
2.2 Provincie	6
2.3 Gemeentelijk beleid	6
2.3.1. Biodiversiteit (<i>groenstructuur- en beleidsplan</i>):.....	6
2.3.2. Afval (<i>grondstoffenbeleid met uitvoeringsprogramma</i>):	6
2.3.3. Water (<i>gemeentelijk watertakenplan</i>):.....	6
2.3.4. Overlast eikenprocessierups (<i>Plan van Aanpak: Beheersing overlast Eikenprocessierups (EPR) 2021-2030</i>):	6
2.4 Wet- en regelgeving	7
2.4.1 Rodenticiden Biocidenverordening 528/2012 EU; Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden	7
2.4.2 Zorgplicht overheid Wet publieke gezondheid.....	7
2.4.3 Natuurbeschermingswetgeving Wet dieren; Besluit activiteiten leefomgeving	7
2.4.5 Bouwvergunning Besluit bouwwerken leefomgeving; Besluit kleine herstellingen	7
2.4.6 Omgevingswet	7
2.4.7 Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Gemeert-Bakel	7
3. De huidige situatie in gemeente Gemeert-Bakel	8
3.1 Probleemstelling	8
3.1.1 Bruine ratten	8
3.1.2 Huidige werkwijze	8
3.1.3 Cijfers huidige probleem	9
3.1.4 Kosten	9
3.2 Oorzaken overlast ratten	10
3.2.1 Stijging rattenpopulatie	10
3.2.2 Fysieke ruimte	10
3.2.3 Onderhoud woningen en riolering	10
3.2.4 Verandering van bestrijdingsmiddelen	10
3.3 Gevolgen overlast ratten.....	11
3.3.1 Verspreiding ziektes op mens en dier	11
3.3.2 Vernieling / Schade	11

3.3.3 Angst	11
3.3.4 Kosten / Economisch belang	11
4. Gewenste situatie	12
4.1 Visie en missie.....	12
4.1.1. Visie.....	12
4.1.2. Missie	12
4.2 Doelstellingen	12
4.3 Invloedsfeer gemeente	12
5. Hoe gaan we de gewenste situatie bereiken?	14
5.1. Overzicht maatregelen uitvoeringsplan.....	14
5.2. Implementatie en kosten	15
5.2.1 Implementatie	15
5.2.2 Kosten	15

1 Inleiding

In dit beleidsplan rattenbestrijding staat het beheersen van de rattenpopulatie en het beperken van de rattenoverlast centraal. De aanleiding voor dit beleidsplan wordt in dit hoofdstuk beschreven. Ook is er in dit hoofdstuk een centrale vraag geformuleerd. Verder is er een inkadering gemaakt van wat wordt meegenomen in het beleidsplan en er is voorts een leeswijzer toegevoegd.

1.1 Aanleiding

Op 13 juli 2023 is er een motie aangenomen, waarin gevraagd wordt een beleidskader en uitvoeringskader rattenbestrijding op te stellen. In deze motie ligt onder andere de overweging ten grondslag dat nagenoeg alle chemische middelen tegen ratten en muizen (rodenticiden) alleen nog door gecertificeerde bedrijven en aanvullend geschoolde personen gebruikt mogen worden. De bestrijding van ratten zou daarmee een nog grotere uitdaging worden. Bovendien is er nog geen beleids- en uitvoeringskader rattenbestrijding opgesteld, wat wel van belang is. Door doelstellingen en maatregelen voor rattenbestrijding op een gestructureerde manier vast te leggen in een beleids- en uitvoeringsplan, kunnen we meer grip krijgen op het beheersen van de rattenpopulatie in gemeente Gemert-Bakel. Ook juist nu de rattenpopulatie toeneemt.

1.2 Centrale vraag

De centrale vraag luidt als volgt: ‘Op welke manier kunnen we de rattenpopulatie beheersbaar houden in gemeente Gemert-Bakel?’ In dit beleids- en uitvoeringsplan rattenbestrijding wordt het probleem in kaart gebracht en worden bijbehorende maatregelen voorgesteld.

1.3 Inkadering beleidsplan

In dit beleidsplan wordt alleen ingegaan op de bestrijding van ratten en niet van muizen en andere plaagdieren.

1.4 Opbouw, termijn en leeswijzer

Het beleidsplan is opgesteld voor een periode van tien jaar (2025-2034) en het uitvoeringsplan is opgesteld voor een periode van vijf jaar (2025-2029). Na het eerste jaar wordt het uitvoeringsplan geëvalueerd. Als de maatregelen volstaan en de doelen worden bereikt, zal de werkwijze in het uitvoeringsplan worden voortgezet. Indien blijkt dat een aanpassing van de maatregelen in het uitvoeringsplan wenselijk is, zal het college daarover besluiten en wordt de raad hierover geïnformeerd door middel van een RIN. Na afloop van het uitvoeringsplan wordt bepaald of er een nieuw uitvoeringsplan wordt opgesteld voor de periode 2030-2034.

Het beleidsplan is als volgt opgesteld: in hoofdstuk 2 staan de wettelijke kaders (Rijksoverheid, Provincie en Gemeentelijk beleid en de relevante wet- en regelgeving), in hoofdstuk 3 wordt de huidige situatie met de probleemanalyse, oorzaken en gevolgen beschreven en in hoofdstuk 4 staat de gewenste situatie met de visie, missie en de doelstellingen. In hoofdstuk 5 staat hoe we de gewenste situatie kunnen bereiken. Dit wordt vervolgens uitgewerkt in het uitvoeringsplan.

2. Wettelijke kaders

In dit hoofdstuk wordt het aan rattenbestrijding gerelateerde beleid en de wet- en regelgeving beschreven.

Bij beheersing van knaagdieren zijn verschillende ministeries (IenW, LNV, VWS en BZK) betrokken^{1,2}. Ook provincies en gemeenten hebben hierin een rol¹.

2.1 Rijksoverheid

In 2019 is het rapport *‘Duurzame en effectieve knaagdierbeheersing: Verkennend onderzoek effectiviteit en optimalisatie geïntegreerde knaagdierbeheersing’* opgesteld in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, naar aanleiding van de aangepaste wetgeving sinds 1 januari 2017 en veranderende wetgeving rond 2023. (Gebruik van rodenticiden bij rattenbestrijding door particulieren is sinds 1 januari 2017 in de buitenruimte, en sinds 1 januari 2023 ook in de binnenruimte, verboden.) Hierin wordt gerefereerd naar het IPM-handboek (Integrated Pest Management), om zo te komen tot een duurzame en effectieve knaagdierbeheersing^{1,2}. Sinds de aangepaste wetgeving per 1 januari 2023 is dit document niet meer volledig actueel.

Een ander rapport is geschreven in 2023 door Animo Animalis, in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: *‘Voorkom een plaag, begin vandaag: Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente’*. Hierin staan gerichte maatregelen en bouwstenen beschreven die een gemeente zelf kan toepassen².

2.2 Provincie

Artikel 4.11 (sub g) van de Omgevingswet geeft een grondslag om Gedeputeerde Staten aan te wijzen als bevoegd gezag met betrekking tot het gebruik en het onder zich hebben van middelen of installaties en het toepassen van methoden om dieren te vangen of te doden.

2.3 Gemeentelijk beleid

Er zijn verschillende gemeentelijke besluiten en beleidsstukken wat gerelateerd is aan het rattenbeleid. Bij onderstaande beleidsplannen is een korte toelichting gegeven.

2.3.1. Biodiversiteit (groenstructuur- en beleidsplan):

Gemeente Gemert-Bakel heeft de ambitie om de biodiversiteit te vergroten. Het bevorderen van de biodiversiteit, bijvoorbeeld door het ecologisch beheren (zoals maaien) tenzij, zorgt voor schuilgelegenheden voor onder andere ratten.

2.3.2. Afval (grondstoffenbeleid met uitvoeringsprogramma):

In 2050 wil gemeente Gemert-Bakel volledig circulair zijn (0 kg restafval). Afval dat niet in gesloten bakken of zakken wordt ingezameld, biedt voedselgelegenheden voor ratten.

2.3.3. Water (gemeentelijk watertakenplan):

Het water wordt lokaal vastgehouden. Waterrijke gebieden zijn geschikt voor de leefomgeving van de bruine rat.

2.3.4. Overlast eikenprocessierups (Plan van Aanpak: Beheersing overlast Eikenprocessierups (EPR) 2021-2030):

Ook dit beleid is opgesteld naar aanleiding van overlast van een dier (de eikenprocessierups). De EPR wordt beheerst door het versterken van de biodiversiteit en de leefomgeving van de natuurlijke vijanden van de EPR. Preventieve bestrijding wordt niet meer ingezet (spuiten) en er is beperkte inzet van curatieve bestrijdingsmethoden (opzuigen).

Wat is de IPM-aanpak?^{1,2}

In de IPM-aanpak staat de uitvoering van preventieve maatregelen centraal om een dierplaag op een *duurzame* en *effectieve* manier te beheersen. Chemische bestrijdingsmiddelen moeten zo min mogelijk worden ingezet.

Duurzaam², zodat er geen of zo min mogelijk residuen van chemische middelen in het milieu komen, er geen of zo min mogelijk ontwikkeling van resistentie door ratten tegen chemische middelen is en zodat er geen of zo min mogelijk lijden van ratten of niet-doelwit organismen is.

Effectief², zodat er geen onaanvaardbare overlast van plagen is, er geen onbeheersbare plagen zijn en er geen negatieve effecten op ecosystemen zijn.

¹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Duurzame en effectieve knaagdierbeheersing: Verkennend onderzoek effectiviteit en optimalisatie geïntegreerde knaagdierbeheersing, 2019.

² Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023.

2.4 Wet- en regelgeving

Er is verschillende wet- en regelgeving die van belang is bij dit beleidsplan.

2.4.1 Rodenticiden | Biocidenverordening 528/2012 EU; Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden

Voordat biociden worden toegelaten op de markt, moet erop worden toegezien dat biociden bij een voor het beoogde doel juist gebruik in voldoende mate werkzaam zijn. Biociden mogen niet leiden tot een onaanvaardbare uitwerking, zoals resistentie, bij doelorganismen. In het geval van gewervelde dieren, zoals ratten, geldt dat zij geen onnodig lijden of pijn mogen ervaren. Biociden mogen geen onaanvaardbaar effect op de gezondheid van mens of dier of op het milieu hebben (Biocidenverordening 528/2012 EU). Het effect van biociden of gewasbeschermingsmiddelen op mens, dier, plant of milieu geldt niet alleen bij het gebruik, maar ook bij de productie, handel of opslag. Er kunnen regels worden opgesteld over onder andere de wijze van toepassen en over het verlenen, schorsen en intrekken van certificaten, erkenningen, vergunningen en getuigschriften van vakbekwaamheid (Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, artikel 118, lid 5). Vanaf 1 januari 2023 mogen nagenoeg alle chemische middelen tegen ratten, rodenticiden, alleen nog in noodsituaties door gecertificeerde bedrijven en aanvullend geschoolde personen gebruikt worden.

2.4.2 Zorgplicht overheid | Wet publieke gezondheid

De overheid is verantwoordelijk voor de volksgezondheid; de GGD zorgt voor de uitvoering. Er dienen in ieder geval algemene preventieve maatregelen door de gemeente te worden uitgevoerd tegen algemene infectieziektebestrijding (Wet publieke gezondheid, artikel 6, lid 1).

2.4.3 Natuurbeschermingswetgeving | Wet dieren; Besluit activiteiten leefomgeving

‘Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.’ (Wet dieren, artikel 2.1, lid 1). Om populaties van in het wild levende dieren te beheren of om schade door deze dieren te bestrijden, bijvoorbeeld door de uitoefening van jacht, moet voorkomen worden dat het gedode of gevangen dier onnodig lijdt (Besluit activiteiten leefomgeving, 11.27, lid 3 en artikel 11.28). Een zwarte en bruine rat mag gedood worden met een geweer (Besluit activiteiten leefomgeving, artikel 11.75, lid 1), ter uitvoering van de wet (omgevingswet).

2.4.5 Bouwvergunning | Besluit bouwwerken leefomgeving; Besluit kleine herstellingen

Er zijn een aantal uitzonderingen op de regel waarbij een uitwendige scheidingsconstructie geen opening heeft die breder is dan 0.01 meter (Besluit bouwwerken leefomgeving, artikel 4.144). Ratten en andere ongedierte kunnen daarom een gebouw betreden. Het bestrijden van ongedierte, mits hier geen noemenswaardige kosten aan verbonden zijn en mits de aanwezigheid van ongedierte geen gevolg is van de bouwkundige situatie van de woonruimte, valt onder een kleine herstelling en komt voor de rekening van de huurder (Bijlage bij artikel 1 van Besluit kleine herstellingen).

2.4.6 Omgevingswet

In de omgevingswet is het volgende opgenomen: *‘Een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving.’* (artikel 1.6 (zorgplicht voor een ieder)). Eén van de hoofddoelen is om de gezondheid een plek te geven binnen de fysieke leefomgeving.

2.4.7 Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Gemert-Bakel

In de Algemene Plaatselijke Verordening is opgenomen dat degene die een woning of een bij die woning behorend erf gebruikt of tegen betaling in gebruik heeft, ervoor zorgt dat gedragingen in of nabij de woning of het erf geen ernstige en herhaaldelijke hinder voor omwonenden veroorzaakt (artikel 2.79, lid 1).

3. De huidige situatie in gemeente Gemert-Bakel

In dit hoofdstuk wordt de huidige situatie beschreven aan de hand van de probleemstelling met bijbehorende oorzaken en gevolgen.

3.1 Probleemstelling

In deze paragraaf wordt het probleem gedefinieerd en wordt de huidige aanpak beschreven.

3.1.1 Bruine ratten

In gemeente Gemert-Bakel is voornamelijk de bruine rat aanwezig. De bruine rat bevindt zich met name in ondergrondse en waterrijke leefruimten, zoals in riolering of op plekken waar voedsel en afval te vinden is. De aanpak van rattenoverlast zal daarom moeten aansluiten op het leefgebied van de bruine rat. De zwarte rat, die zich voornamelijk bevindt in bovengrondse ruimtes van gebouwen (plafonds, zolders) en in havengebieden, is sporadisch aanwezig in gemeente Gemert-Bakel en is overigens moeilijker te bestrijden dan de bruine rat.

Ratten zijn sociale, slimme knaagdieren die voornamelijk 's nachts actief zijn. Ze leven in kolonies en blijven veelal in hetzelfde leefgebied, totdat de voedselbron op is. Dan gaan ze op zoek naar een ander leefgebied. Naast voedsel zijn schuilgelegenheden en water belangrijke elementen voor het leefgebied van de rat. Ratten lopen altijd over dezelfde paden; vanwege slecht zicht laten ratten buiksmee achter zodat ze dezelfde routes kunnen nemen.

3.1.2 Huidige werkwijze

De mate van overlast wordt gebaseerd op het aantal meldingen dat wordt gedaan en ook worden maatregelen alleen ingezet op basis van de meldingen (met uitzondering van een flyer in de gemeentelijke krant, ten behoeve van een gezamenlijke aanpak tegen rattenoverlast).

Bewoners kunnen meldingen maken bij de gemeente of direct bij de contractpartij (het bedrijf dat de gemeente inschakelt om ratten te bestrijden) voor rattenoverlast op openbaar terrein en op particulier terrein. Wanneer bewoners melding maken bij de gemeente, wordt er doorverwezen naar de contractpartij. KCC geeft aan dat zij momenteel, in 2024, gemiddeld meerdere meldingen per dag ontvangen en doorsturen naar de contractpartij. Het huidige contract tussen de gemeente en de contractpartij geldt van 01-01-2021 en is, inclusief verlenging, lopend tot en met 31-12-2024.

De contractpartij pakt de meldingen op en bepaalt of er sprake is van een toevallig voorbijlopende rat (passant) of dat er sprake is van een rattenkolonie dat zich heeft gevestigd in de buurt. Hetgeen geconstateerd is bepaalt de aanpak. Bij een passant wordt er aan de bewoner gevraagd eventueel voedsel en afval uit de tuin te halen en na een aantal dagen (ongeveer vier) wordt er contact opgenomen met de betreffende bewoner of er nog ratten zijn gesignaleerd. Wanneer blijkt dat er nog ratten zijn gezien of wanneer meerdere mensen in een buurt ratten hebben waargenomen, volgt een plan voor rattenbestrijding. De uitgevoerde acties en de factuur voor de daarmee verbonden kosten worden in een rapport naar de gemeente gestuurd. Alleen bij meldingen van particuliere huishoudens, waarbij rattenoverlast niet te wijten is aan een situatie die is ontstaan door toedoen of nalaten van de grondeigenaar, komen de kosten van bestrijding voor de gemeente. Kosten die gemaakt worden bij bedrijven zijn voor hun eigen rekening en worden niet door de gemeente betaald.

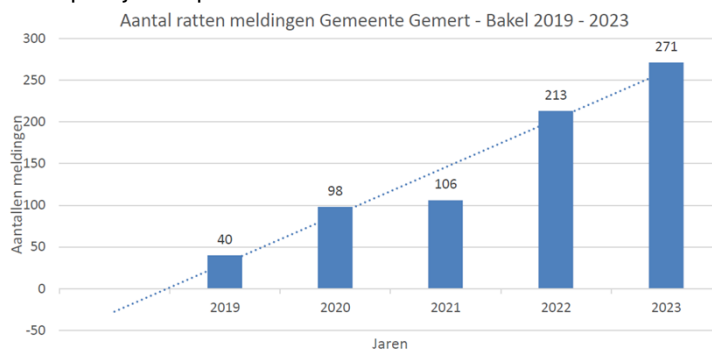
De scheidslijn is niet altijd even duidelijk of de grondeigenaar verantwoordelijk kan worden gesteld (o.a. (tuin)afval in de tuin en het niet-gedoseerd voeren van (klein)dieren) en of het gaat om een bedrijf of een particulier (denk bijvoorbeeld aan een bedrijf aan huis). Afstemming tussen de contractpartij en de gemeente vindt daarom regelmatig plaats. Het valt de contractpartij op dat veel van de meldingen ieder jaar vanuit dezelfde locaties terugkomen.

Een niet-chemische bestrijdingsmiddel dat veelal door de contractpartij wordt ingezet zijn klemmen (mechanische bestrijding). Naast het zetten van de klemmen, maakt de contractpartij deze klemmen ook leeg (nacontroles). De contractpartij bestrijdt de ratten, totdat de overlast van ratten op dat moment voorbij is. In 2024 (t/m september) worden er bij ongeveer 50% van de meldingen meer dan twee nacontroles uitgevoerd. Gemiddeld zijn er drie nacontroles per melding.

Daarnaast worden ratten in de gemeente Gemeert-Bakel ook afgeschoten. De provincie Noord-Brabant heeft ontheffing verleend voor het gebruik van een luchtdrukgeweer bij de bestrijding van de bruine en zwarte rat. Wanneer gebruik wordt gemaakt van de ontheffing, wordt dit doorgegeven aan de Omgevingsdienst Noord-Brabant. Gemeente Gemeert-Bakel moet toestemming geven als op gemeentegrond wordt geschoten. Bij gebruik van een (luchtdruk)geweer binnen de bebouwde kom ontvangt de burgemeester uiterlijk 7 dagen voor de uitvoering een melding en kan op grond van openbare orde en veiligheid regels stellen aan het gebruik van de middelen of kan het gebruik verbieden. Binnen de bebouwde kom dient de uitvoerder herkenbaar als bestrijder gekleed te zijn. Ook dient het (deel van een) terrein waar de bestrijding plaatsvindt dusdanig te zijn afgesloten dan wel te zijn afgeschermd dat het terrein niet toegankelijk is voor omstanders. Wanneer gebruik gemaakt mag worden van de ontheffing op een perceel en een tijdsmoment, kunnen ratten op de aangegeven locatie en tijd worden geschoten door de gecertificeerde (ingehuurde) jager.

3.1.3 Cijfers huidige probleem

In 2023 zijn er bij de contractpartij 271 meldingen gedaan. Dit is bijna zeven keer zoveel als in 2019, toen er 40 meldingen werden gedaan bij de contractpartij. In de figuur is te zien hoeveel meldingen er jaarlijks zijn gedaan bij de contractpartij in de periode 2019-2023.

Aantal meldingen ratten in gemeente Gemeert-Bakel periode 2019-2023 (gegevens contractpartij)

Daarnaast is er in de jaren 2022 en 2023 ook een uitsplitsing gemaakt in welke dorpen de meldingen gedaan zijn. Dit betreft voornamelijk in Gemert, met 158 en 163 meldingen in respectievelijk 2022 en 2023. In de tabel is te zien dat in 2022 en 2023 in verhouding de meeste meldingen zijn gedaan in Elsendorp (respectievelijk 1,4% en 2,4%). Ook in Handel zijn er in 2023 veel meldingen gedaan (1,4%).

<i>Kern</i>	<i>Totaal aantal inwoners</i>	<i>Totaal aantal meldingen 2023</i>	<i>Percentage (t.o.v. aantal inwoners kern)</i>	<i>Totaal aantal meldingen 2022</i>	<i>Percentage (t.o.v. aantal inwoners kern)</i>
Gemert	17.005	163	0.959%	158	0.929%
Bakel	5.990	37	0.618%	12	0.200%
Milheeze	2.290	4	0.175%	12	0.524%
Handel	1.845	26	1.409%	4	0.217%
De Mortel	1.690	9	0.533%	12	0.710%
De Rips	1.145	6	0.524%	0	0%
Elsendorp	1.080	26	2.407%	15	1.389%

Meldingen 2022 en 2023 per kerkdorp (gegevens contractpartij)

De contractpartij geeft aan dat meldingen met name komen van locaties nabij sloten en vijvers en dat ook de begroeiing, het voedselaanbod en (zwerf)vuil invloed hebben op de aanwezigheid van het aantal ratten.

3.1.4 Kosten

De kosten (FCL 6.714.130) waren in 2023 € 40.928,31, een stijging van bijna 170% ten opzichte van 2021 (€ 15.279,19). Overigens wordt een beperkt deel van deze FCL (< 1%) besteed aan de bestrijding van wespennesten.

3.2 Oorzaken overlast ratten

In deze paragraaf worden mogelijke oorzaken van rattenoverlast beschreven.

3.2.1 Stijging rattenpopulatie

Normaliter is er sprake van een natuurlijke balans van een populatie: groeit de populatie, zoals de huidige rattenpopulatie, dan neemt het voedseltekort voor ratten toe, wordt de leefruimte beperkt en tegelijkertijd stijgt het aanbod voedsel voor de natuurlijke vijanden (bij ratten zijn dit onder andere marterachtigen, roofvogels/uil en katten). Een rattenplaag kan zich echter snel ontwikkelen. Ratten werpen zo'n 3 tot 5 nesten per jaar met gemiddeld 7 tot 15 jongen per nest². Jaarlijks krijgt een vrouwtjesrat gemiddeld 30 jongen. Een jong is al na enkele maanden geslachtsrijp.

3.2.2 Fysieke ruimte

Een rattenplaag wordt met name veroorzaakt door het gedrag van mensen². De inrichting van de leefomgeving en het aanbod van voedsel spelen hierin een rol. De leefomgeving van ratten bestaat uit waterachtige gebieden met beschutte schuilplaatsen, veelal in begroeiing in tuinen of in de openbare ruimte. Het beperkt maaien bij sloten, vijvers en plantsoenen stimuleert de biodiversiteit, maar verbetert tegelijkertijd de leefomgeving van ratten. Naast begroeiing komen ratten ook op voedsel(resten), compost en afval af. Door het (bij)voeren van dieren, zoals eenden, vogels en kippen, gaan ratten af op het voedsel, zeker als niet gedoseerd gevoerd wordt. Ook fruit- en notenbomen trekken in bepaalde seizoenen ratten aan. Daarnaast is het van belang dat afval regelmatig wordt aangeboden en opgehaald. Zwerfafval, hondenpoep, bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers en open afvalzakken in de fysieke ruimte dienen te worden voorkomen.

3.2.3 Onderhoud woningen en riolering

Slecht onderhoud van woningen of riolering zorgt ervoor dat ratten gemakkelijk de woning kunnen betreden of het riool kunnen verlaten. Ratten kunnen al een woning betreden bij voegen of kieren, bijvoorbeeld niet-aangesloten dakpannen, van 1 á 2 centimeter groot. Schade aan rioolbuizen en hemelwaterafvoeringen, bijvoorbeeld door (boom)wortels die schade veroorzaken, niet goed-afgedopte en oude rioolbuizen, maar ook hevige regenval of grote werkzaamheden aan het rioolstelsel kunnen ervoor zorgen dat ratten het riool verlaten. Door het water in de riolering is het rioolstelsel een geschikte leefomgeving voor de bruine rat. Ook het gedrag van mensen speelt hierbij een rol: zodra voedselresten (etensresten / vet) in het riool terechtkomen, wordt het leefgebied voor ratten in het rioolstelsel versterkt. Ratten hebben overigens geen nestgelegenheid in het riool, maar wel minder natuurlijke vijanden.

3.2.4 Verandering van bestrijdingsmiddelen

Voorheen werden rodenticiden gebruikt voor rattenbestrijding. De chemische stoffen kwamen in het milieu en raakten ook andere dieren dan alleen ratten, omdat andere dieren ook rodenticiden eten (directe vergiftiging) of omdat ze dieren eten die rodenticiden hebben gegeten (indirecte vergiftiging / doorvergiftiging). Daarnaast kunnen dieren resistent worden voor rodenticiden bij het te weinig eten van rodenticiden om tot een fatale dosis te komen. Dit leidt tot risico's voor het milieu en voor andere dieren, bijvoorbeeld door indirecte vergiftiging. Sinds 2017 zijn er (in stappen) strengere regels ingevoerd omtrent het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen (rodenticiden). Gebruik van rodenticiden bij rattenbestrijding door particulieren is sinds 1 januari 2017 in de buitenruimte, en sinds 1 januari 2023 ook in de binnenruimte, verboden (opgebruiktermijnen van middelen met een oud etiket gold tot 26 december 2023). Uitsluitend IPM-CIK gecertificeerde bestrijdingsbedrijven en professionals mogen deze middelen gebruiken, mits er sprake is van een aantoonbare noodsituatie. Denk hierbij aan een economisch risico, imagoschade of een duidelijk (direct) gevaar voor de volksgezondheid. Bij particuliere huishoudens is dit zelden van toepassing. Bij een noodsituatie dienen eerst alle andere maatregelen te worden uitgevoerd om een knaagdierenplaag te voorkomen. Vermindering van bestrijdingsmiddelen lijkt (vooralsnog) te leiden tot een toename in de rattenpopulatie.

² Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023.

3.3 Gevolgen overlast ratten

In deze paragraaf worden de gevolgen van het probleem beschreven.

3.3.1 Verspreiding ziektes op mens en dier

Ratten kunnen drager zijn van virussen, bacteriën en parasieten. Via uitwerpselen, urine en speeksel van ratten kunnen op deze manier (soms zelfs dodelijke) ziektes worden verspreid, wat een gezondheidsrisico vormt voor mens en dier. Eén van de ziektes die veroorzaakt wordt door ratten is de ziekte van Weil, veelal vanwege de urine van een rat in het oppervlaktewater.

Er zijn verschillende manieren waaraan te zien is dat ratten ergens zijn geweest. Ratten maken holen en tunnels, dus gaten van ongeveer 6 tot 9 centimeter in diameter zijn te vinden in de grond. Ook uitwerpselen, loopsporen, sporen van buikmeer of door de rat veroorzaakte schade kunnen laten zien dat een rat aanwezig is geweest. De uitwerpselen van een rat zijn tussen de 15 en 20 millimeter lang, cilindervormig en plat aan één kant en gepunt aan de andere kant of aan twee kanten gepunt.

3.3.2 Vernieling / Schade

Ratten zijn knaagdieren. Om tanden kort en scherp te houden knagen ratten aan voorwerpen of zelfs aan kabels wat kan leiden tot veiligheidsrisico's zoals kortsluiting of brand. Ratten kunnen knagen aan kleine openingen, waardoor ze de mogelijkheid hebben om er een grotere opening van te maken. Op deze manier kunnen ratten bijvoorbeeld een woning betreden. Daarnaast maken ratten holen, waardoor er bodemverzakkingen kunnen ontstaan. Dit kan vervolgens leiden tot inzakkingsgevaar van woningen. Vernieling en schade hebben economische gevolgen.

3.3.3 Angst

Gevoel van angst en onveiligheid kan veroorzaakt worden door de aanwezigheid van ratten. Ook kan het signaleren van ratten op eigen grond invloed hebben op het wooncomfort.

3.3.4 Kosten / Economisch belang

Naast economische consequenties door schade en vernieling stijgen ook de kosten voor de gemeente aan de hand van de uitgevoerde maatregelen bij particuliere huishoudens door de contractpartij. Doordat het aantal meldingen toeneemt en meer maatregelen door de contractpartij worden uitgevoerd, nemen ook de kosten voor de gemeente toe.

4. Gewenste situatie

In dit hoofdstuk wordt de gewenste situatie beschreven aan de hand van de visie en missie, de doelstellingen en de invloedssfeer van de gemeente.

4.1 Visie en missie

In deze paragraaf wordt de visie en missie van gemeente Gemert-Bakel beschreven omtrent rattenbestrijding.

4.1.1. Visie

Ratten behoren bij de (stadse) leefomgeving en mogen onder een bepaalde drempelwaarde aanwezig zijn in de fysieke leefomgeving. De gemeente Gemert-Bakel wil echter een rattenplaag voorkomen en streeft daarom naar het beheersen van de rattenpopulatie en daarmee het beperken van rattenoverlast. De ambitie is enkel preventieve maatregelen tegen een rattenplaag in te zetten, door het creëren van bewustwording bij inwoners. Alleen indien nodig willen we gebruik maken van repressieve bestrijdingsmiddelen, waarbij niet-chemische bestrijdingsmiddelen worden ingezet. Gemeente Gemert-Bakel maakt, zoals ook verplicht is volgens de huidige IPM-aanpak, alleen in noodsituaties gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen die alleen ingezet mogen worden door gecertificeerde bedrijven.

4.1.2. Missie

Als gemeente Gemert-Bakel willen wij inwoners, recreanten en werkenden in Gemert-Bakel een prettige leefomgeving bieden. Daarbij hoort ons inziens een leefomgeving met zo min mogelijk overlast van ratten. Onze missie is om rattenoverlast samen met inwoners van gemeente Gemert-Bakel en met organisaties, zoals de provincie en de woonstichting, op een zo kort mogelijke termijn te beperken.

4.2 Doelstellingen

Bij het opstellen van het beleids- en uitvoeringsplan zijn er verschillende doelstellingen die we willen behalen. Het hoofddoel is het beheersen van de rattenpopulatie en daarmee het voorkomen van rattenplagen en het beperken van rattenoverlast. Dit betekent niet dat er geen ratten in gemeente Gemert-Bakel mogen zijn; ratten behoren immers bij een (stadse) leefomgeving. Wanneer het aantal ratten boven een bepaalde drempelwaarde komen, zullen maatregelen worden uitgevoerd. Deze drempelwaarde wordt uitgewerkt in het uitvoeringsplan rattenbestrijding. Bijkomende doelen zijn:

- De aanpak van rattenbestrijding op een zo'n diervriendelijk mogelijke manier. Daarom bij voorkeur en indien mogelijk alleen inzet van preventieve maatregelen.
- De kosten voor de gemeente voor rattenoverlast minimaliseren.
- De service behouden voor het maken van meldingen door bewoners over de openbare ruimte, ook indien er sprake is van rattenoverlast. Zo wordt inzichtelijk gemaakt waar ratten worden gezien.
- De gevolgen van rattenoverlast, zoals verspreiding van ziekten, schade en angst, beperken.

4.3 Invloedssfeer gemeente

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheersen van de rattenpopulatie op gemeenteground. Daarbij wordt er van uitgegaan dat de gemeente een zorgplicht heeft op het gebied van de volksgezondheid³.

³VNG: <https://vng.nl/vragen-en-antwoorden/welke-wettelijke-verplichtingen-heeft-gemeente-om-plaagdieren-te-bestrijden> en <https://vng.nl/vragen-en-antwoorden/is-ongediertebestrijding-een-wettelijke-gemeentetaak>

Eigenaren van gebouwen en terreinen zijn zelf verantwoordelijk voor hun gebouwen en terreinen. Indien rattenoverlast niet veroorzaakt wordt door overlast in de openbare ruimte of bij dat deel van het riool dat bij de gemeenteground hoort, draagt de eigenaar van een koopwoning of de verhuurder van een woning (of afhankelijk van gemaakte afspraken de huurder van een woning) of ander gebouw de verantwoordelijkheid voor het nemen van maatregelen tegen rattenoverlast². Samenwerking met bewoners en andere partijen is daarom van belang om preventieve maatregelen en bestrijdingsmaatregelen effectief in te kunnen zetten.

De gemeente kan handhaven om overlast te voorkomen/beperken. Deze bevoegdheid kent wat betreft overlast door ratten beperkingen. De gemeente heeft niet zonder meer de bevoegdheid om op privéterrein van inwoners te handhaven. Indien bewoners melding maken van rattenoverlast bij de contractpartij, geven zij toestemming aan de contractpartij om de situatie op hun terrein te laten inventariseren. Indien het erop lijkt dat een rattenplaag (mede)veroorzaakt wordt door een buurtbewoner, kan het privéterrein van deze buurtbewoner zonder zijn/haar toestemming niet geïnventariseerd worden. Het gaat hierbij in eerste instantie om een privaatrechtelijke situatie, wat buurtbewoners onderling met elkaar kunnen bespreken.

Wanneer er sprake is van een dierplaag, kan het zijn dat er geen duidelijke oorzaak (meer) bekend is van de rattenplaag op een specifiek terrein. Indien daarbij de volksgezondheid en leefbaarheid in gevaar komt, wordt de gemeente verantwoordelijk om maatregelen uit te voeren en de kosten te betalen (uitgaande van de zorgplicht van de gemeente op het gebied van de volksgezondheid)³.

² Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023.

³ VNG: <https://vng.nl/vragen-en-antwoorden/welke-wettelijke-verplichtingen-heeft-gemeente-om-plaagdieren-te-bestrijden> en <https://vng.nl/vragen-en-antwoorden/is-ongediertebestrijding-een-wettelijke-gemeentetaak>

5. Hoe gaan we de gewenste situatie bereiken?

Er zijn verschillende maatregelen die uitgevoerd gaan worden in de gemeente Gemert-Bakel. Deze maatregelen worden beschreven in het uitvoeringsplan. Een overzicht van deze maatregelen, de implementatie en de kosten worden in dit hoofdstuk beschreven.

5.1. Overzicht maatregelen uitvoeringsplan

IPM-aanpak	Uitwerking
Risico-inventarisatie	Vanaf wanneer onderneemt de gemeente (los van preventie) actie? - Risicogebieden - Urgentie
Maatregelen	Maatregel 1: - <u>Preventie</u> ■ Communiceren, informeren en bewustwordingscampagnes ■ Interne en externe samenwerking ■ Inzet natuurlijke vijanden Controle: ■ <u>Monitoring</u> <i>Indien preventie niet volstaat</i> Maatregel 2: - <u>Niet-chemische bestrijdingsmiddelen</u> ■ Mechanische bestrijding ■ Jacht ■ Aanpassing in de openbare ruimte <i>Indien sprake is van een noodsituatie en preventie en niet-chemische bestrijdingsmiddelen onvoldoende effectief zijn</i> Maatregel 3: - <u>Chemische bestrijdingsmiddelen</u>
Evalueren	Het uitvoeringsplan wordt na het eerste jaar geëvalueerd.
Aanpassen, aansturen of afronden	De evaluatie wijst uit of het uitvoeringsplan moet worden aangepast. Het college besluit hierover en de raad wordt hierover geïnformeerd door middel van een RIN.

5.2. Implementatie en kosten

In deze paragraaf worden zowel de implementatie als de kosten van de uitvoering van de maatregelen beschreven.

5.2.1 Implementatie

Na vaststelling van het beleids- en uitvoeringsplan door de gemeenteraad, zal de vakspecialist dierplagen (afdeling Openbaar Beheer) de regie voeren over de uitvoering van de beschreven maatregelen. De uitvoering van de maatregelen geschiedt door de gemeente of door de contractpartij. Indien het beleid aangepast dient te worden of aanvullende maatregelen nodig zijn om de doelstellingen te kunnen behalen, vindt besluitvorming door het college plaats en wordt de raad hierover door middel van een RIN geïnformeerd.

5.2.2 Kosten

Alle kosten voor het uitvoeren van de maatregelen zijn structureel opgenomen in de meerjarenbegroting (2025-2028). Deze maatregelen betreffen preventieve maatregelen, niet-chemische bestrijdingsmiddelen en chemische bestrijdingsmiddelen.

Er is in de Kadernota 2025 het volgende budget aangevraagd:

Verloop	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Begroot	12	42	24	24	24	24	24
Werkelijk	26	41					
Gevraagde bijstelling				21	21	11	11
Begroot na bijstelling				45	45	35	35

Uitvoeringsplan Rattenbestrijding 2025-2029

Gemeente Gemert-Bakel
21 november 2024

Colofon:

Uitvoeringsplan Rattenbestrijding 2025-2029

Gemeente Gemert-Bakel

Definitieve versie:	21 november 2024
Ambtelijke Opdrachtgever:	Gemeente Gemert-Bakel – Anja Koch
Team:	Openbaar Beheer
Bestuurlijk Opdrachtgever:	Hanneke Coppens

Gemeente Gemert-Bakel

Postbus 10.000

5420 DA GEMERT

www.gemert-bakel.nl

Inhoud

1 Inleiding.....	19
1.1 Aanleiding	19
1.2 Doel	19
1.3 Leeswijzer	19
2 Maatregelen.....	20
2.1 Overzicht maatregelen	200
2.1.1 Stap 1: Risico-inventarisatie.....	211
2.1.2 Stap 2: Maatregelen	211
2.1.3 Stap 3: Evalueren	266
2.1.4 Stap 4: Aanpassen, aansturen of afronden	266
3 Kosten/Financiën.....	277
3.1 Beschikbaar budget.....	277
3.2 Kosten maatregelen	277

1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de aanleiding, het doel en de leeswijzer van het uitvoeringsplan rattenbestrijding, behorende bij het Beleidsplan Rattenbestrijding 2025-2034.

1.1 Aanleiding

Naar aanleiding van de op 13 juli aangenomen motie rattenbestrijding wordt naast het beleidsplan ook een daaraan gerelateerd uitvoeringsplan opgesteld. In het uitvoeringsplan staan maatregelen die bijdragen aan het beheersen van de rattenpopulatie. Het uitvoeringsplan wordt opgesteld voor een periode van vijf jaar (2025-2029). Na het eerste jaar wordt het uitvoeringsplan geëvalueerd en indien nodig vindt bijstelling in maatregelen plaats (in dat geval zal het college hierover besluiten en zal de raad hierover geïnformeerd worden door middel van een RIN). Na afloop van het termijn van dit uitvoeringsplan, wordt bepaald of er een nieuw uitvoeringsplan wordt opgesteld voor het tweede deel van de looptijd van het beleidsplan.

1.2 Doel

Het doel is om de rattenpopulatie te beheersen door inzet van maatregelen. De maatregelen bestaan met name uit preventie en bewustwording, waarbij zo min mogelijk gebruik wordt gemaakt van chemische bestrijdingsmiddelen en lijden van dieren. Er wordt altijd een afweging gemaakt in wat de mate van overlast is en welke maatregel – in combinatie met de afweging van kosten en baten – daar het beste in aansluit om de rattenpopulatie in de gehele gemeente te kunnen beheersen. Tegelijkertijd wil de gemeente de kosten voor rattenbestrijding verminderen ten opzichte van de afgelopen jaren. Ook wil de gemeente een service voor inwoners behouden.

1.3 Leeswijzer

In dit uitvoeringsplan komen de volgende hoofdstukken aan de orde: in hoofdstuk 2 worden de maatregelen beschreven en in hoofdstuk 3 staan de kosten/financiën van deze maatregelen.

2 Maatregelen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht en de uitwerking van de maatregelen weergegeven. Dit is gebaseerd op de IPM-aanpak^{1,2}.

2.1 Overzicht maatregelen

Om te bepalen welke maatregelen uitgevoerd gaan worden, is het van belang dat de kosten (financiële kosten van de maatregel, dierenwelzijn, gevaar en veiligheid voor mens en dier) en baten (effectiviteit van het reduceren van de rattenpopulatie) tegen elkaar worden afgewogen. De mate van overlast, inclusief de urgentie van het probleem, bepaalt welke maatregel ingezet wordt dat past binnen het kosten/baten systeem.

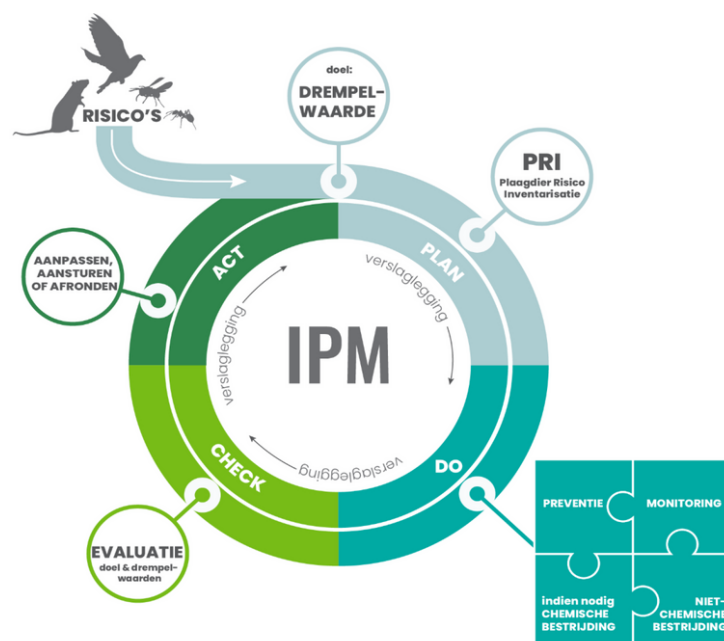
De gemeente gaat preventieve maatregelen inzetten, door bijvoorbeeld te informeren en te communiceren hoe we samen met bewoners de overlast van ratten kunnen aanpakken. Nu er sprake is van een rattenplaag zullen preventieve maatregelen niet volstaan en worden er door de contractpartij en/of gemeente ook niet-chemische bestrijdingsmaatregelen ingezet. Alleen in noodsituaties worden chemische bestrijdingsmiddelen ingezet door een gecertificeerde plaagdierbeheerser.

De gemeente Gemeert-Bakel vindt preventie de belangrijkste maatregel. Daarom wordt het telefonisch advies en het eerste bezoekmoment van de contractpartij door de gemeente vergoed. Daarna wordt – op particulier terrein – de inwoner verantwoordelijk voor de bestrijding van ratten. Als service kunnen inwoners de eerste twee nacontroles van de contractpartij vergoed krijgen door de gemeente. De kosten voor eventuele noodzakelijke vervolgb bezoeken zijn voor de melders zelf. Indien sprake is van overlast op gemeenteground, dan is de gemeente verantwoordelijk en betaalt de gemeente de kosten voor de rattenbestrijding.

Onderstaand stappenplan geeft volgens de IPM-aanpak weer hoe we gaan bepalen welke maatregelen ingezet moeten gaan worden. Het doel is om de rattenpopulatie te beheersen. Het aantal ratten dat aanleiding geeft om een bestrijdingsplan te starten, het overschrijden van de zogenoemde drempelwaarde, is de basis om actief actie te ondernemen.

Overzicht van maatregelen:

- **Stap 1:** Risico-inventarisatie (plan);
- **Stap 2:** Maatregelen (preventie, monitoring, niet-chemische bestrijding en chemische bestrijding (do));
- **Stap 3:** Evalueren (check);
- **Stap 4:** Aanpassen, aansturen of afronden (act).

Figuur Plan, Do, Check, Act²

¹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Duurzame en effectieve knaagdierbeheersing: Verkennend onderzoek effectiviteit en optimalisatie geïntegreerde knaagdierbeheersing, 2019.

² Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023.

2.1.1 Stap 1: Risico-inventarisatie

De contractpartij heeft inzichtelijk welke risicogebieden er zijn in de gemeente en deelt deze met de gemeente. Dit gebeurt in ieder geval via de aangeleverde bezoekrapporten. Indien er sprake is van een risicogebied of een urgente situatie, dan worden op basis van de geïnventariseerde risico's door de contractpartij bijpassende maatregelen geadviseerd om de rattenpopulatie beheersbaar te houden.

- *Risicogebieden*

Risicogebieden kunnen op verschillende manieren in kaart gebracht worden. Aantrekkelijke leefgebieden voor ratten - schuilgelegenheden, waterrijke gebieden, begroeiing en regelmatige aanwezigheid van (zwerf)afval en voedsel(resten) – zijn risicogebieden. De aan- en afwezigheid van de natuurlijke vijanden van de rat, zoals marterachtigen en (grote) roofvogels behoren eveneens bij de risico-inventarisatie. Daarnaast behoren overlastlocaties waar meerdere meldingen zijn gedaan tot een (tijdelijk) risicogebied.

- *Urgentie*

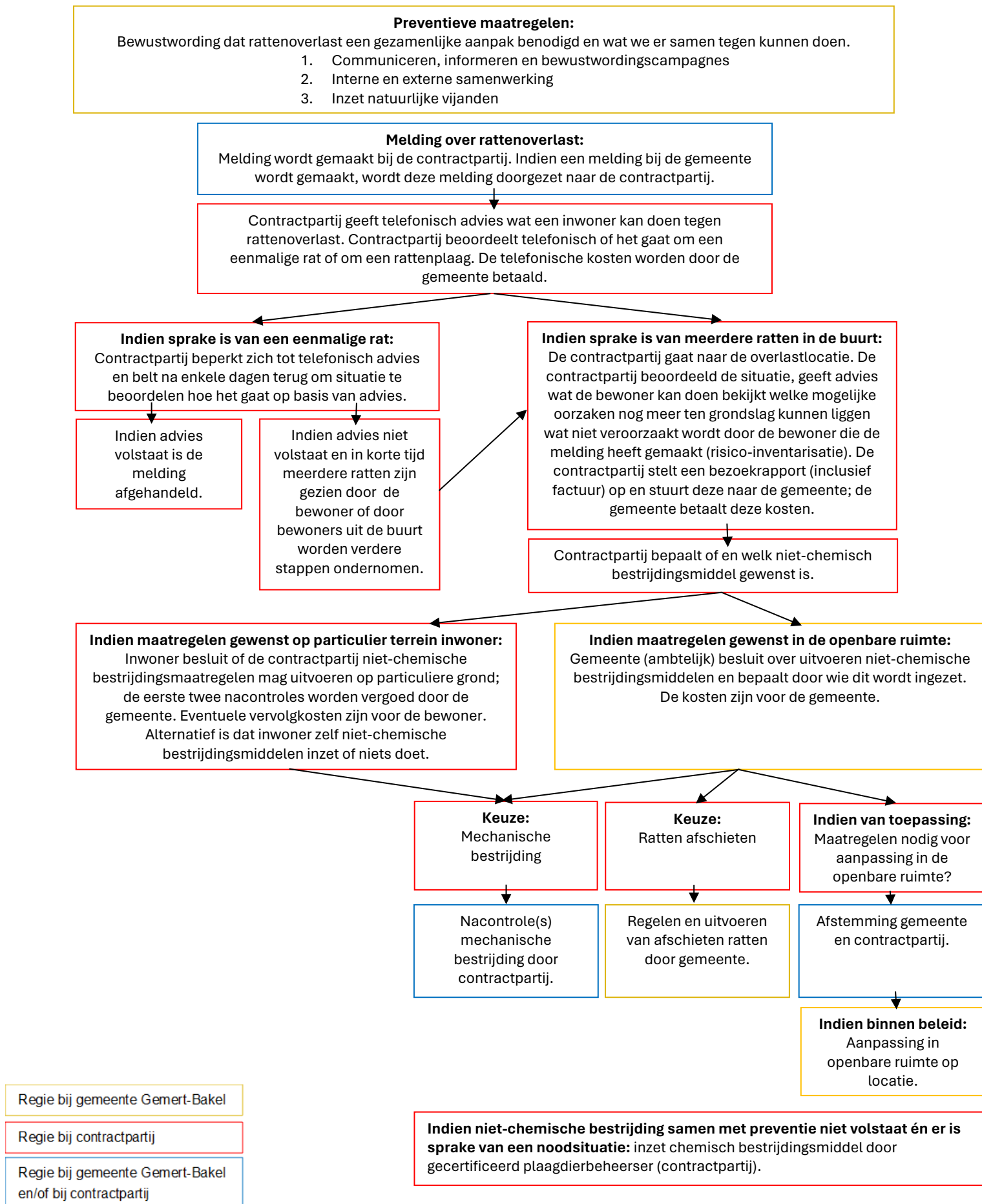
In sommige situaties en op bepaalde locaties is er meer urgentie om de overlast van ratten direct op te lossen dan in andere situaties. Denk hierbij aan gevaren voor de volksgezondheid, waaronder aantasting van voedsel of zwemwater voor mens of dier dat veroorzaakt wordt door ratten. Ook knaagschade met gevaren voor kortsluiting of economische schade en locaties zoals bij basisscholen of bij de kinderopvang behoren tot de urgentie om de rattenoverlast zo snel als mogelijk te verminderen.

2.1.2 Stap 2: Maatregelen

De volgorde van maatregelen die worden ingezet is als volgt:

- 2.1.2.1. Preventie**
- 2.1.2.2. Monitoring**
- 2.1.2.3. Niet-chemische bestrijdingsmiddelen**
- 2.1.2.4. Chemische bestrijdingsmiddelen**

Samenvatting stappenplan maatregelen gemeente Gemeert-Bakel

Tekstuele uitwerking stappenplan maatregelen gemeente Gemert-Bakel

2.1.2.1. Preventie

De meest belangrijke maatregel die altijd wordt ingezet is preventie, ongeacht of er sprake is van overlast of zelfs een noodsituatie. Op deze manier kan ook in de toekomst een rattenplaag worden beperkt. Preventie is tevens van belang voor het dierenwelzijn en daarom beter dan inzet van (niet-)chemische bestrijdingsmiddelen. Communicatie kan op twee verschillende momenten: reactief naar aanleiding van een melding en proactief zonder melding. Bij preventieve maatregelen neemt de gemeente proactief de regie en de contractpartij reactief.

Preventie kan worden onderverdeeld in verschillende maatregelen.

1. **Communiceren, informeren en bewustwordingscampagnes**
2. **Interne en externe samenwerking**
3. **Inzet natuurlijke vijanden**

1. **Communiceren, informeren en bewustwordingscampagnes**

Bewoners moeten geïnformeerd worden wat zij zelf kunnen doen om de rattenpopulatie beheersbaar te houden, en dus de leefomgeving van ratten minder aantrekkelijk te maken (waaronder minder schuilgelegenheden en voedselbronnen creëren). Bewustwording is van belang bij verandering van gedrag. In de bijlage staat een eerder gedeelde flyer met daarin wat bewoners kunnen doen. Daarnaast wordt geïnformeerd hoe inwoners een melding van rattenoverlast kunnen maken en wie verantwoordelijk is voor bijvoorbeeld de kosten bij inzet van maatregelen. De laagdrempeligheid van het maken van meldingen moet erger voorkomen.

Proactief (door gemeente)

- Schriftelijke informatie delen via gemeenterubriek, gemeentelijke website, sociale media en een flyer.
- Mondelinge informatie delen via informatieve en interactieve bijeenkomsten, zoals tijdens dorpsoverleggen.
- Tijdelijke gele bebording, waarbij informatie en adviezen tijdelijk gedeeld kunnen worden bij overlastlocaties. Het gaat hier om een adviseringsbord.

Reactief (door contractpartij)

- Telefonisch advies en het advies tijdens het eerste bezoek door de contractpartij. De contractpartij maakt een bezoekrapport (inclusief factuur), zodat de gemeente deze kosten kan betalen en inzicht verkrijgt in het aantal bezoeken.

2. **Interne en externe samenwerking**

Interne en externe samenwerking is nodig voor de beheersbaarheid van de rattenpopulatie.

2a. Integraliteit binnen de gemeentelijke disciplines

Bij de inrichting van de openbare ruimte, het maken van beleidsstukken en bij meldingen over iets in de openbare ruimte dient een koppeling gemaakt te worden omtrent ratten. Denk hierbij aan de invloed die beleidskeuzes kunnen hebben op de leefomgeving van de rat. Voor beheersing van de rattenpopulatie zullen budgetten van verschillende gemeentelijke disciplines gebruikt worden.

Het is van belang dat mensen geen paniek krijgen bij het zien van ratten. Een gezamenlijke aanpak is van groot belang. Het volgende dient in ieder geval volgens het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2023)² te worden gecommuniceerd aan de inwoners:

- De situatie omtrent ratten in de gemeente.
- Informatie over ratten: hoe je ratten herkent en het nut van ratten in het ecosysteem.
- De oorzaken van het ontstaan van rattenoverlast, hoe dit gemeld kan worden en hoe een plaag kan worden herkend.
- Hoe rattenoverlast kan worden voorkomen, wat de gemeente doet om de rattenpopulatie beheersbaar te houden en wat inwoners zouden moeten doen. Het belang van een gezamenlijke aanpak en daarbij verantwoord gebruik van middelen en het welzijn van ratten dient eveneens te worden gecommuniceerd.

² Bouwstenen voor de preventie van knaagdieroverlast in de gemeente, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, 2023.

2b. Externe samenwerking

- *Contractpartij dierplaagbeheerser.* Een gecertificeerd dierplaagbeheerser draagt in opdracht van de gemeente zorg voor de meldingen en geeft inwoners reactief advies. Ook voert de contractpartij bepaalde maatregelen uit om de overlast van ratten te minimaliseren. Eventuele inzet van chemische bestrijdingsmiddelen wordt eveneens door de gecertificeerde contractpartij uitgevoerd.
- *Eigenaren van een woning.* Woningeigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het herstellen van constructieve gebreken aan hun woning, alsook om passende maatregelen uit te voeren om rattenoverlast te beperken.
- *Woningbouwverenigingen.* Naast de gemeente geeft een woningbouwvereniging hun huurders ook tips hoe rattenoverlast kan worden beperkt. Indien blijkt dat rattenoverlast veroorzaakt kan worden door een huurder en de tips van de verhuurder onvoldoende worden nageleefd, vindt afstemming tussen de gemeente en de verhuurder plaats. Op deze manier kunnen eventuele verdere maatregelen worden getroffen. De verhuurder is verantwoordelijk voor het herstellen van constructieve gebreken aan een woning.
- *Provincie / waterschappen / omliggende gemeenten.* Het kan noodzakelijk/vereist zijn dat moet worden afgestemd met provincie, waterschappen en omliggende gemeenten (op grond van specifieke regelgeving of vanwege geografische redenen).

3. Inzet natuurlijke vijanden

Het leefgebied van de natuurlijke vijanden van de rat wordt versterkt. In samenwerking met de vogelwerkgroepen wordt het plaatsen van nestkasten voor roofvogels voortgezet, ook aan de rand van de centra/buitengebied. Op deze manier kunnen roofvogels zowel in de centra als in het buitengebied ratten wegnemen en kunnen ze zich vestigen in het buitengebied. Dit is een natuurlijke beheersing van de rattenpopulatie. Om het doel van woningbouw te blijven behalen, dienen roofvogelkasten op strategische plekken te worden geplaatst.

2.1.2.2. Monitoring

Aan de hand van het aantal meldingen en signaleringen van ratten (met warmtebeelden en visuele inspecties), wordt in risicogebieden bepaald hoeveel ratten er zijn. Het aantal meldingen geeft inzicht of met inzet van preventieve maatregelen de rattenplaag afneemt.

Een melding van rattenoverlast gaat naar de contractpartij. Indien uit de melding blijkt dat het gaat om een toevallige passant, wordt er alleen telefonisch advies gegeven wat bewoners zelf kunnen doen om te voorkomen dat er meer ratten komen. Na enkele dagen wordt telefonisch contact opgenomen met de bewoner om te vragen of er na deze melding meer ratten zijn gezien. Het kan zijn dat de bewoner in deze periode meerdere ratten heeft gezien of dat bewoners in de buurt ook meldingen hebben gemaakt. Als blijkt dat de zogenoemde drempelwaarde wordt overschreden, gaat de contractpartij naar de locatie voor inventarisatie. Ook dan geeft de contractpartij advies aan de bewoners wat zijzelf kunnen doen om te voorkomen dat er meer ratten komen. Er wordt tevens door de contractpartij beoordeeld of preventieve maatregelen volstaan.

De volgende aspecten zijn van belang om te bepalen of preventie volstaat of niet.

- *Drempelwaarde:* hoeveel ratten zijn er gezien, wat zijn het aantal meldingen per tijdseenheid en wat is het tijdstip waarop ratten worden gezien? De contractpartij beoordeelt of het gaat om een toevallige rat of dat er sprake is van overschrijding van de zogenoemde drempelwaarde.
- *Risico-inventarisatie:* is er sprake van een risicogebied of een hoge urgentie?
- *Verantwoordelijkheid:* de eigenaar van de grond is verantwoordelijk voor rattenoverlast op eigen grondgebied. Indien de inrichting van de openbare ruimte mee kan spelen in de overlast van ratten, is de gemeente eveneens verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen.

2.1.2.3. Niet-chemische bestrijdingsmiddelen

Wat als preventie niet volstaat?

Als preventie niet voldoende effectief blijkt, wordt door de contractpartij, afhankelijk van de situatie, bepaalt welke niet-chemische bestrijdingsmethode wordt ingezet. Nu aan de hand van meldingen veel overlast van ratten wordt geconstateerd, wordt inzet van niet-chemische bestrijdingsmiddelen op bepaalde locaties noodzakelijk. In de toekomst heeft de gemeente Gemert-Bakel de ambitie om de inzet van niet-chemische bestrijdingsmiddelen te beperken. Er wordt rekening gehouden met de kosten/baten van het bestrijdingsmaatregel.

a. Mechanische bestrijding

Bewoners kunnen zelf mechanische bestrijdingsmiddelen aanschaffen. Indien bewoners zelf mechanische bestrijdingsmiddelen inzetten (bijvoorbeeld met klemmen) is deze methode kostenefficiënt. De bewoner moet zelf de rat verwijderen uit het bestrijdingsmiddel: de gemeente kan hiervoor niet benaderd worden en kosten kunnen niet verhaald worden bij de gemeente. Indien contact is opgenomen met de contractpartij, kan de contractpartij eveneens adviseren om mechanische bestrijding in te zetten. Indien een bewoner dit niet kan of durft, zal de contractpartij vragen of ze instemmen met het inzetten van mechanische bestrijding door de contractpartij (inclusief nacontroles). De eerste twee nacontroles worden vergoed door de gemeente, mits het particuliere huishoudens betreft, waarbij de rattenoverlast niet te wijten is aan een situatie die is ontstaan door toedoen of nalaten van de grondeigenaar en adviezen van de contractpartij worden opgevolgd. De kosten van eventuele noodzakelijke vervolfbezoeken hierna zijn voor de melders zelf (gedurende dat kalenderjaar). Dit wordt schriftelijk duidelijk kenbaar gemaakt. Met mechanische bestrijding (met voldoende slagkracht zodat de rat niet langdurig lijdt) kunnen bijvangsten optreden.

Bij overlastlocaties zal mechanische bestrijding ook op gemeentegrond worden ingezet. De contractpartij geeft aan wat de geschikte locaties zijn om deze bestrijding effectief in te kunnen zetten. Zo proberen we ervoor te zorgen dat minder ratten migreren naar aangrenzende wijken. Verdelging van ratten bij particuliere huishoudens wordt op deze manier beperkt.

b. Jacht

De groene boa's zijn gecertificeerd voor het afschieten van ratten met een (luchtdruk)geweer. De benodigde procedure wordt gevolgd, zodat ratten kunnen worden afgeschoten op het aangewezen perceel en tijdslot. Uiteraard moeten de locaties hiervoor geschikt zijn. Het is gewenst om dit aan te laten sluiten op de maaiperiodes; de jacht in lage begroeiing is meer effectief. Daarnaast is het vanuit veiligheid van belang om met twee personen aanwezig te zijn: een jager en iemand die de omgeving in de gaten houdt. Het gebied wordt afgezet en de groene boa's dragen veiligheidshesjes.

c. Aanpassing in de openbare ruimte

Er geldt 'ecologisch beheren, tenzij'. Als blijkt dat begroeiing in de openbare ruimte veel invloed heeft op de rattenoverlast, en risico-inventarisatie uitwijst dat er meer maatregelen nodig zijn dan preventie én mechanische bestrijding en jacht, dan wordt gekeken of maatwerk in het maaibeheer een passende oplossing is. Afstemming vindt plaats tussen de gemeente en de contractpartij.

Innovaties

In de toekomst willen we de innovaties in de gaten houden, voor effectieve en innovatieve technologieën voor het beheersen van de rat. Daar waar wettelijk toegestaan en haalbaar (binnen de kosten/baten) kunnen deze innovatieve maatregelen worden toegepast.

2.1.2.4. Chemische bestrijdingsmiddelen

Indien preventie en niet-chemische bestrijdingsmiddelen niet voldoende werkzaam zijn én er sprake is van een noodsituatie, kan door de gecertificeerde contractpartij worden besloten om rodenticiden in te zetten. De ambitie van gemeente Gemert-Bakel is om geen chemische bestrijdingsmiddelen in te zetten. Indien blijkt dat mensen oneigenlijk gebruik maken van rodenticiden (zonder certificering en zonder noodsituatie), kan eventueel handhavend worden opgetreden (door het ter zake bevoegde bestuursorgaan).

2.1.3 Stap 3: Evalueren

Aan de hand van de meldingen, waarnemingen en de genomen maatregelen wordt geëvalueerd of de maatregelen voldoende effectief zijn. Ervaringen van de contractpartij en de gemeente worden met elkaar gedeeld en bepaalde vraagstukken worden met elkaar afgestemd. Na één jaar wordt er een evaluatie/RIN gedeeld met de raad.

2.1.4 Stap 4: Aanpassen, aansturen of afronden

Als de drempelwaarde van het aantal ratten wordt overschreden vanwege andere redenen dan in het plan aangegeven, kan het nodig zijn om het uitvoeringsplan te actualiseren. Dit geldt ook als de maatregelen niet bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen. In dat geval vindt besluitvorming plaats door het college en zal de raad hierover geïnformeerd worden.

3 Kosten/Financiën

In dit hoofdstuk worden de financiën beschreven en de kosten van de maatregelen op hoofdlijnen.

3.1 Beschikbaar budget

Vanaf 2025 was er jaarlijks een budget van € 24.000 opgenomen in de meerjarenbegroting. In de kadernota 2025 is er een budget aangevraagd voor de jaren 2025-2028, omdat dit bedrag vooralsnog de afgelopen jaar niet toereikend was. Daarom zal het volgende verhoogde budget beschikbaar zijn in de komende jaren.

<i>Jaar</i>	2025	2026	2027	2028	2029
<i>Begroting</i>	€ 24.000	€ 24.000	€ 24.000	€ 24.000	-
<i>Kadernota 2025</i>	€ 21.000	€ 21.000	€ 11.000	€ 11.000	-
<i>Totaal beschikbaar budget</i>	€ 45.000	€ 45.000	€ 35.000	€ 35.000	-

Er vindt een gedeeltelijke verandering van de huidige werkwijze plaats. De contractpartij zal twee nacontroles uitvoeren bij particuliere huishoudens op kosten van de gemeente. De overige vervolgcosten voor bestrijding zijn voor de inwoner. Daarom zal er hiervoor minder budget nodig zijn dan verwacht. We zien echter ook dat het aantal meldingen toeneemt, waardoor meer bezoeken nodig zijn (en dus ook meer nacontroles worden uitgevoerd). Daarnaast gaan de gecertificeerde groene boa's ratten afschieten, wat de kosten voor de ingehuurd jager bespaard.

Uiteindelijk zal er in de loop van de jaren minder budget nodig zijn, omdat de plaag zal gaan afnemen door inzet van de maatregelen. Daardoor zal ook in de toekomst minder budget nodig zijn. Er wordt geen rekening gehouden met prijsstijgingen en inflatiecorrectie.

3.2 Kosten maatregelen

In onderstaand overzicht staan de verwachte kosten voor de komende jaren, behorende bij het FCL 6.714.130 (Openbare hygiëne (plaagdierbestrijding)). De maatregel met betrekking tot de inzet van natuurlijke vijanden wordt geboekt op FCL 6.550.117 (Ziekten en plagen / bevord.nat.evenw. / biodiversiteit).

<i>Maatregel</i>	Kosten 2025	Kosten 2026	Kosten 2027	Kosten 2028	Kosten 2029
<i>Preventie (door gemeente)</i>	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
<i>Telefonisch advies en eerste bezoek (preventie / opstellen bestrijdingsplan) (door contractpartij)</i>	€ 20.000	€ 20.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 12.500
<i>Niet-chemische bestrijdingsmiddelen (door gemeente en contractpartij)</i>	€ 22.500	€ 22.500	€ 17.500	€ 17.500	€ 15.000
<i>Chemische bestrijdingsmiddelen (door contractpartij)</i>	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Totaal</i>	€ 45.000	€ 45.000	€ 35.000	€ 35.000	€ 30.000